

Kui 1999. aastal läks värskest õpetajadiplomi saanud pedagoogidest samal aastal kooli tööle 66%, siis 2002. aastal juba 78%.

Kuhu lähed, noor õpetaja?

H e i k i R a n d m a

Riigikontrolli tulemusauditi osakonna audiitor

Igal aastal astub ülikoolidesse õpetajaks õppima üle tuhande noore. Seda on küllalt palju, arvestades, et Eestis on õpetajate ametikohti 14 000–15 000. Ometi kurdavad koolijuhid, et vajaliku õpetaja leidmine osutub sageli väga raskeks.

Riigikontroll uuris mullu auditiga "Õpetajate puudus üldhariduskoolis", mis saab ülikooli õpetajadiplomiga lõpetanud noortest. Meid huvitas, kui palju neist üldse kooli jõuab ja kas need, kes sinna jõuavad, ametile ka truuks jäävad. Kasutasime Haridus- ja Teadusministeeriumi viimase viie aasta andmeid 4226 õpetajadiplomi omandanu kohta ning küsisime Maksuametist, kui paljud neist on oma töötasult makstavad maksud tasunud Eesti 120 kutse- ja kõrgkooli ning 674 üldhariduskooli kaudu.

Noorte õpetajate arv kasvab

Viimastel aastatel võib tõdeda kooli lõpetanute kutsekindluse kasvamist. Üha enam õpetajakoolituse läbinud

noortest vähemalt proovib õpetajaametit. Kui 1999. aastal läks värskest õpetajadiplomi saanud pedagoogidest samal aastal kooli tööle 66%, siis 2002. aastal juba 78%.

On rõõmustav tõdeda, et suur osa õpetajakutse saanutest valib kooli ikkagi ka siis, kui pole kohe pärast lõpetamist pedagoogiks hakanud. 2000. ja 2001. aastal lõpetanutest on järgmisel aastal koolis töötanud isegi rohkem diplomeeritud kui lõpetamisega samal aastal.

Kui eri kõrgkoolide lõpetanute kutsekindlust võrrelda, täheldame, et märkimisväärne erinevus puudub. Kõik kõrgkoolid võivad tõdeda oma õpetajakoolituse lõpetanute sagedasemat suundumist õpetajaametisse.

Kõik ei lähe õpetajaks. Kui keskmiselt on viimastel aastatel igast kümnest õpetajakoolituse lõpetanust kooli tööle läinud 7, siis omandatud erialade kaupa varieerub see näitaja oluliselt. Kõige enam on õpetajakutsele

orienteerunud klassiõpetajad, kellest 2003. aastal suundus samal aastal õpetajana tööle isegi 90%. Kõige vähem on aga õpetajakutsele orienteerunud inglise ja saksa keele õpetaja diplomi omanikud. 191-st aastail 1999–2003 inglise keele õpetaja diplomi saanutest on 2003. aastaks kooli tööle jäänud 85 noort õpetajat ehk 44% lõpetanutest. 95-st sama aja jooksul saksa keele õpetaja diplomi omandanust töötas 2003. aastal veel koolis 36 noort õpetajat ehk 38% lõpetanuist. Ülejäänud ainete õpetajate kooliminekuprotsent jääb nende äärmuste (90 ja 38) vahele.

Otsigem põhjust

Küsites, miks mõned ikkagi lähevad kooli ja teised mitte, analüüsigem erialasid ja nende pakutavaid perspektiive, aga ka ülikoolide õppetöökordlust ja riiklikku koolitustellimust.

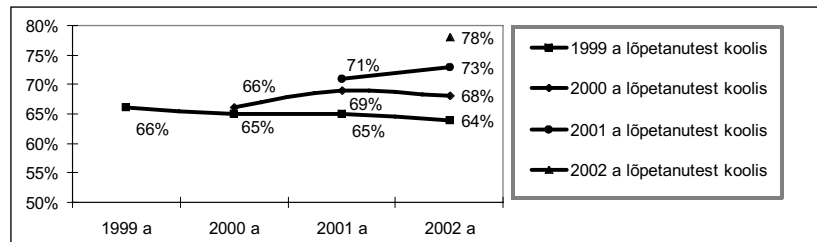
Kindlasti otsustab kutsekindluse suurel määral alternatiivsete pakkimiste rohkus tööturul. Võõrkeeli hästi

oskavad töötajad on hinnatud mitmes ametis. Kui noorele õpetajale pakutakse veel oluliselt vähem palka, ei suudagi õpetajakutse teiste valikutega konkureerida. Sama võib täheldada reaallaineid õppinute puhul. Palju noori otsustab õpetajaameti asemel näiteks IT-spetsialisti koha kasuks.

Õpetajakutsele pühendunute arvu moonutavad ka ülikooli pakutavad võimalused. Tallinna Pedagoogikaülikoolis polnud pikka aega võimalik riigieelarvelisel õppekohal lõpetada inglise filoloogia eriala õpetajakoolitust läbimata. Sellest noored ei heitunud, vaid omandasid ikkagi kõrghariduse neid huvitaval erialal, hoolimata, et sellega kaasnes paratamatu "ripats" – õpetajakoolitus. Painslikum ja läbi paistvam on õpetajakoolitus Tartu Ülikoolis, kus see läbitakse pärast bakalaureuseõpinguid. Nii on õpetajakoolitusesse läinud need üliõpilased, kes on kutsest ka tegelikult huvitatud.

Noorte klassiõpetajate suurt koolikindlust, mis on tänaseks viinud üle-pakkumiseni tööturul, võib seletada muude töövõimaluste vähesuse ja ülikooli pakutava koosmõjuga. Ilmselt on enamik neid noori oma tuleviku juuba õppima asudes teadlikult sidunud õpetajaametiga, sest õpitakse sõna otseses mõttes õpetajaks, õpetajatööga seostumatu spetsialisti tee pakutavas hariduses puudub. Sellest omakorda tuleneb, et lõpetajatele ei leidu tööturul õpetajaametiga vähemalt samaväärseid pakkumisi, mis nad n-õ ära meelitaksid.

Omaette probleem on nende lõpetajate vähesus, kes peaksid kooli tööle minema reaallainete õpetajatena. Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel on viimase viie aasta jooksul Tartu Ülikooli füüsikaõpetajana lõpetanud 3 ja Tallinna Pedagoogikaülikooli 20 tudengit. Lood pole paremad ka teiste loodusteaduste õpetajatega. Viimase viie aasta jooksul on Tartu Ülikooli diplomi saanud 8 keemia-, 35 bioloogia- ja 6 geograafiaõpetajat.

Joonis. Koolis töötavad õpetajakoolituse lõpetanud lendude kaupa. Allikas: HTM, Maksuameti vastus Riigikontrolli päringule.

	1999	2000	2001	2002	2003	1999–2003
TÜ	73%	63%	60%	77%	73%	70%
TPÜ	58%	63%	68%	75%	79%	70%
Muud kõrgkoolid	75%	74%	83%	88%	78%	78%
Keskmine	66%	66%	71%	78%	77%	73%

Tabel 1. Koolis töötavate õpetajakoolituse lõpetanute osatähtsus kõrgkoolide kaupa. Allikas: HTM, Maksuameti vastus Riigikontrolli päringule.

Õppeaine	Lõpetanuid 1999–2003	Koolis 2003	%
Saksa keel	95	36	38
Inglise keel	191	85	44
Tehnika ja tööõpetus	46	21	46
Vene keel	94	46	49
Keemia	8	4	50
Füüsika	23	14	54
Käsitöö ja kodundus	103	56	54
Kunstiõpetus	142	77	54
Keskkond ja loodusteadused	238	135	57
Matemaatika	128	82	64
Ajaloo- ja kodanikuõpetus	23	15	65
Eesti keele kui võõrkeel	263	175	66
Muusikaõpetus	39	26	67
Bioloogia	35	24	69
Eesti keel	60	44	73
Kasvatusteadus, pedagoogika	1013	797	79
Klassiõpetaja	785	625	80
Geograafia	6	6	100
Muud erialad	934	635	68
Kokku/keskmiselt	4226	2903	69

Tabel 2. 1999–2003 õpetajakoolituse lõpetanud ja neist 2003. aastal koolis. Tuleb silmas pidada, et mõningatel erialadel on lõpetajate hulk niivõrd väike, et ei luba teha usaldusväärseid üldistusi nende käitumise kohta. Allikas: HTM, Maksuameti vastus Riigikontrolli päringule.

Sama aja jooksul on riigieelarvelisel õppekohal õppides diplomi saanud 172 kunstiõpetajat (*sic!*).

Häda põhjustest johtuvad ka selle kõrvaldamise teed. Riigikontroll soovitas Haridus- ja Teadusministeeriumil põhjalikult analüüsida õpetajakoolituse riigieelarveliste kohtade jagunemist erialade kaupa, et leevendada osa õpetajate puudust ja vältida teiste

ületootmist. Samuti on oluline, et ülikoolid pööraksid enam tähelepanu sellele, kas õpetajakutset omandama asuvad ja seda omandavad noored on tõepoolest õpetajakutsele orienteeritud.